

**სამართლო სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში
ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა გამო საქმის
წარმოების განახლების ზომიერითი საფუძვლის
სამართლებრივი ანალიზი**

სიმონ ტაკაშვილი*

შესავალი

სამოქალაქო სამართალში ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა გამო საქმის წარმოების განახლება გარკვეული სპეციფიკურობით ხასიათდება. აღნიშნული ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში საქმის ფაქტობრივ გარემოებებზეა დამოკიდებული. ახლად აღმოჩენილი გარემოებები ხშირად საქმის წარმოების განახლების და უკვე მიღებული სასამართლო გადაწყვეტილების გაუქმების საფუძველს წარმოადგენს. ამ თვალსაზრისით, პრაქტიკაში მრავალი პრობლემა წარმოიშობა, რაც კანონმდებლის მხრიდან შესაბამისი მოქმედებების განხორციელებას ითხოვს.

ნაშრომის მიზანია, ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა გამო საქმის წარმოების განახლების რამდენიმე საფუძვლის სამართლებრივი ანალიზი. სტატიაში განხილულია სისხლის სამართლის საქმეზე მიღებული გადაწყვეტილებები (მათ შორის, განაჩენი, დადგენილებება და სხვ.), ასევე, ყალბი დოკუმენტები, როგორც საქმის წარმოების განახლების საფუძვლები.

ნაშრომი შესრულებულია შედარებითი, სისტემური, ლოგიკური და ანალიტიკური მეთოდის გამოყენებით. თითოეული მეთოდის გამოყენება ნაშრომის სხვადასხვა ნაწილში, ერთი მხრივ, ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა გამო საქმის წარმოების განახლების დანიშნულებასა და მეორე მხრივ, ამ საფუძვლების სწორად გაგებას ემსახურება. შესაბამისად, ნაშრომი უპირატესად სასამართლო პრაქტიკის ანალიზზეა აგებული.

* სამართლის მაგისტრი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის დოქტორანტი, კომპანია “J&T consulting”-ის უფროსი იურისტი.

1. პროკურორის დადგენილება და სასამართლოს განაჩენი, როგორც საქმის წარმოების განახლების საფუძველი

1.1. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 423-ე მუხლის მე-2 ნაწილი – 2007 წლის 28 დეკემბრამდე მოქმედი რედაქცია

ზოგადად, დასრულებული საქმის წარმოება შესაძლოა განახლდეს კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილების გაუქმების გზით, რომელიც გათვალისწინებულია საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის (შემდგომში „სსკ“) მე-11 კარით. აღნიშნული, თავისი მიზნებიდან გამომდინარე, წარმოადგენს არა კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილებისა თუ მართლმსაჯულების სხვა აქტის შემდგომი გასაჩივრების შესაძლებლობას, არამედ მიმართულია მხარის უფლებაზე, კანონით ზუსტად განსაზღვრული შემთხვევების არსებობისას, ახლად აღმოჩენილ გარემოებებზე მითითებით საქმის წარმოების განახლება მოითხოვოს.¹ ამასთან, რომელიმე გარემოების ახლად აღმოჩენილად მიჩნევისათვის, მხარისათვის ან სასამართლოსთვის მისი არსებობა არ უნდა იყოს ცნობილი საქმის განხილვის დროს.²

სსკ-ის 423-ე მუხლის მე-2 ნაწილის თავდაპირველი რედაქციის თანახმად,³ „ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა გამო საქმის წარმოების განახლება დასაშვებია ამ მუხლის პირველი ნაწილის „ა“-„გ“ ქვეპუნქტებში აღნიშნული საფუძვლებით, თუ არსებობს კანონიერ ძალაში შესული სისხლის სამართლის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, ან თუ სისხლის სამართლის პროცესის დაწყება და ჩატარება ვერ ხორციელდება არა მტკიცებულებათა უკმარისობის, არამედ სხვა რაიმე მიზეზით“. ნორმა 2007 წლის 28 დეკემბრის კანონით შეიცვალა და დღესდღეობით ასე იკითხება: „ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა გამო საქმის წარმოების განახლება დასაშვებია ამ მუხლის პირველი ნაწილის „ა“-„გ“ ქვეპუნქტებში“⁴

¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2012 წლის 19 მარტის გადაწყვეტილება №ას-261-252-2012; ასევე, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2014 წლის 9 იანვრის განჩინება №ას-1093-1041-2013.

² საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2012 წლის 4 ივლისის განჩინება №ა-2574-ა-14-2012.

³ 2007 წლის 28 დეკემბრის საკანონმდებლო ცვლილებებამდე.

⁴ სსკ-ის 423-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილება შეიძლება გასაჩივრდეს ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა გამო

აღნიშნული საფუძვლებით, თუ არსებობს კანონიერ ძალაში შესული სისხლის სამართლის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი“.

გასარკვევია, ხსენებული ცვლილების განხორციელების დროს, რას ისახავდა კანონმდებელი მიზნად. ცვლილებებამდე მოქმედი ნორმა საქმის წარმოების განახლებისთვის დასაშვებად მიიჩნევდა საგამომიებო ორგანოების მიერ მიღებულ დადგენილებებს, მათ შორის, ისეთ დადგენილებებსაც, რომელთა საფუძველზე სისხლის სამართლის საქმეებზე წარმოების შეჩერება მოხდა. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს განმარტებით, გარდა კანონიერ ძალაში შესული განაჩენისა, საქმის წარმოების განახლების საფუძველი შეიძლება იყოს სასამართლო ან საგამომიებო ორგანოს დადგენილებები სისხლის სამართლის საქმის წარმოების შეწყვეტის შესახებ დანაშაულის მცირე მნიშვნელობის, პირის გარდაცვალების, ამნისტიის, ხანდაზმულობის ან კიდევ სხვა მიზეზთა გამო.⁵ აღნიშნული განჩინება, როგორც მისი გამოქვეყნების თარიღიდან ჩანს, 2007 წლის ცვლილებებამდე მიღებული, ანუ იქამდე, ვიდრე კანონი საქმის წარმოების განახლების საფუძველად საგამომიებო ორგანოების მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებებს/დადგენილებებს აღიარებდა⁶.

1.2. სსკ-ის 423-ე მუხლის მე-2 ნაწილის დღეს მოქმედი რედაქცია

საკანონმდებლო ცვლილებების შემდეგ ერთადერთი საფუძველი, რაც სსკ-ის 423-ე მუხლის მე-2 ნაწილის მიზნებისათვის შეიძლება ახლად აღმოჩენილ გარემოებად და საქმის წარმოების განახლების პროცესუალურსამართლებრივ საფუძველად იქნეს მიჩნეული, არის სასამართლოს მიერ სისხლის სამართლის საქმეზე მიღებული, კანონიერ ძალაში განაჩენი.

საქმის წარმოების განახლების მოთხოვნით, თუ: ა) აღმოჩნდება, რომ დოკუმენტი, რომელსაც გადაწყვეტილება ემყარება, ყალბია; ბ) დადგენილია მოწმის შეგნებულად ცრუ ჩვენება, ექსპერტის შეგნებულად ყალბი დასკვნა, შეგნებულად არასწორი თარგმანი, რასაც მოჰყვა უკანონო ან დაუსაბუთებელი გადაწყვეტილების მიღება; გ) დადგენილია ამ საქმეზე მხარეთა და მათ წარმომადგენელთა დანაშაულებრივი ქმედება ან მოსამართლის დანაშაულებრივი ქმედება.

⁵ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაცოტრების საქმეთა პალატის 2006 წლის 12 იანვრის განჩინება №ას-718-993-05.

⁶ შეად., ლილუაშვილი თ., სამოქალაქო საპროცესო სამართალი, მე-2 გამოცემა, თბილისი, 2005, 542.

კანონმდებლის მიზანი ამ შემთხვევაში ისაა, რომ სისხლის სამართლის პროცესის პრინციპებიდან გამომდინარე, მხარეები მთლიანად თანასწორნი არიან და პროცესიც შეჯიბრებითობაზეა დაფუძნებული,⁷ რაც იმას გულისხმობს, რომ მხარეს (უპირატესად ბრალდებულს) უნდა ჰქონდეს ამა თუ იმ გადაწყვეტილების, მათ შორის, პროკურორის დადგენილების გასაჩივრების უფლება, რაც ბრალდებულს გარკვეულ შემთხვევებში არ აქვს.⁸ ე.ი. გარკვეული სახის დადგენილებების გასაჩივრება ფაქტობრივად შეუძლებელია, შესაბამისად, მხარეს არ აქვს შესაძლებლობა, ისარგებლოს გასაჩივრების უფლებით და ამით უარყოს ამა თუ იმ დადგენილებაში მოცემული ფაქტობრივი გარემოებები. ერთადერთი „ობიექტი“, რისი გასაჩივრების უფლებაც მხარეს უდავოდ აქვს, სასამართლოს განაჩენია. სწორედ განაჩენის გასაჩივრებისას გამოხატავს პირი ამა თუ იმ გარემოებაზე თავის შეხედულებებს და ამტკიცებს თავის პოზიციას.

2007 წლის 28 დეკემბრის ცვლილებებით, ფაქტობრივად, სისხლის სამართლისა და სამოქალაქო სამართლის პრინციპები ერთმანეთისაგან გაიმიჯნა. კანონმდებელმა მხოლოდ და მხოლოდ ისეთ სისხლის სამართლის საქმეზე მიღებული მტკიცებულება მიიჩნია სამოქალაქო სამართლის საქმეებში ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა გამო საქმის წარმოების განახლების საფუძვლად, რომლის გადასინჯვის უფლებაც მხარეს სისხლის სამართლის პროცესზე აქვს. შესაბამისად, უარყოფილ იქნა მიდგომა, რომ ყოველგვარი მტკიცებულება, რომელიც საგამოძიებო ორგანოს მიერაა მიღებული და რომლის აპელაციის უფლებაც მხარეს არა აქვს, შეიძლება გამოყენებულ იქნეს საქმის წარმოების განახლების საფუძვლად სამოქალაქო საქმეზე. სხვა შემთხვევაში, თუ სამოქალაქო საქმის განმხილველი სასამართლო ასეთი სახის მტკიცებულებას ცალსახად მიიჩნევდა საქმის წარმოების განახლების საფუძვლად, დაირღვეოდა სსკ-ით დადგენილი მთელი რიგი პრინციპები (და რა თქმა უნდა, ადამიანის უფლებები); ასევე, ეჭვქვეშ დადგებოდა სსკ-ში 2007 წლის 28 დეკემბერს განხორციელებული ცვლილებების მიზანი.

⁷ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის (სსმ, 31, 03/11/2009) მე-9 მუხლის პირველი ნაწილი.

⁸ მაგ. იხ., საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 56-ე და 106-ე მუხლები.

აღნიშნულ ცვლილებებს საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებები მოჰყვა, სადაც განიმარტა სამოქალაქო პროცესის არსი და სისხლის სამართლის პროცესისა და სამოქალაქო სამართლის პროცესის პრინციპები გაიმიჯნა. საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ ერთ-ერთ საქმეზე განმარტა, რომ 423-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ვ“ ქვეპუნქტი ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა გამო საქმის წარმოების განახლებას უკავშირებს მხარის მიერ ისეთი ახალი გარემოებების ან მტკიცებულებების მოპოვებას, რომლებიც, ადრე რომ ყოფილიყო წარდგენილი სასამართლოში საქმის განხილვის დროს, გამოიწვევდა მისთვის ხელსაყრელი გადაწყვეტილების გამოტანას. ამავე ნორმის მე-3 ნაწილი, დასახელებული საფუძვლით, საქმის წარმოების განახლებას დასაშვებად მიიჩნევს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მხარეს თავისი ბრალის გარეშე არ ჰქონდა შესაძლებლობა, საქმის განხილვისა და გადაწყვეტილების მიღების დროს მიეთითებინა ახალ გარემოებებსა და მტკიცებულებებზე. ვინაიდან სამოქალაქო და სისხლის სამართალი სრულიად განსხვავებულ სამართლებრივ ურთიერთობებს აწესრიგებს და შესაბამისად, სისხლის სამართლის პროცესში დამკვიდრებულ პრინციპებზე დაფუძნებული, სისხლის სამართლის საქმეზე წინასწარი გამოძიების შეწყვეტა, სამოქალაქო საქმეზე ვერ შეიძენდა მტკიცებულების ძალას იმის დასადასტურებლად, რომ მოანდერძის მიერ გამოვლენილი ნება ნამდვილია. ამდენად, კერძო საჩივრის ავტორის განმარტებას მასზე, რომ პროკურატურის დოკუმენტი სისხლის სამართლის საქმეზე წინასწარი გამოძიების შეწყვეტის შესახებ ადრე რომ ყოფილიყო წარდგენილი სასამართლოში საქმის განხილვის დროს, გამოიწვევდა მისთვის ხელსაყრელი გადაწყვეტილების გამოტანას, საკასაციო სასამართლო ვერ გაიზიარებს.⁹

გარდა ამისა, კიდევ ერთ საქმეზე საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ განმარტა, რომ დოკუმენტის სიყალბის მტკიცების შემთხვევაშიც კი, საქმეში არ არის წარმოდგენილი ამ სიყალბის დამადასტურებელი კანონით განსაზღვრული სათანადო მტკიცებულება – სასამართლოს განაჩენი, თანახმად სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 423-ე მუხლის მე-2 ნა-

⁹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2011 წლის 22 ივლისის განჩინება №ას-948-986-2011.

წილისა, რაც ამ კუთხითაც განცხადების დაშვებაზე უარის თქმის საფუძველია.¹⁰

ანალოგიური მსჯელობაა განვითარებული საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ერთ-ერთ განჩინებაში, სადაც სასამართლო სავალდებულოდ მიიჩნევს განაჩენის არსებობას იმისთვის, რომ საქმის წარმოება ახლად აღმოჩენილი გარემოების საფუძველზე განახლდეს. საკასაციო სასამართლომ განმარტა, რომ კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილების გაუქმებას საფუძვლად შეიძლება დაედოს ისეთი გარემოებები, რომელებიც ადასტურებენ იმ მტკიცებულებათა სიყალბეს და არასარწმუნოებას, რომლებსაც ემყარება გასანახლებელ საქმეზე გამოტანილი გადაწყვეტილება და რომელთა სიყალბე და არასარწმუნოება დამტკიცებულია სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული განაჩენით.¹¹ წარმოდგენილი სასამართლო პრაქტიკის მიუხედავად, არსებობს ბოლოდროინდელი ქვედგომი სასამართლოს განჩინება, სადაც სასამართლომ პროკურორის დადგენილება საქმის წარმოების განახლების საკმარის საფუძვლად მიიჩნია.¹²

ამდენად, იმისთვის, რომ რაიმე დოკუმენტის სიყალბე (ან სხვა სახის გარემოება) დამტკიცდეს, აუცილებელია სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული განაჩენი, რომელშიც პირდაპირ იქნება სადავო გარემოებაზე მითითება და ამ გარემოების არსებობა ან არარსებობა დადგინდება. კანონი მოითხოვს, რომ სამართალწარმოება საპროცესო სამართლის ნორმებთან ზუსტ შესაბამისობაში მიმდინარეობდეს.¹³ შესაბამისად, პროკურორის მიერ მიღებული დადგენილება ვერ გახდება ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა გამო საქმის წარმოების განახლების სამართლებრივი საფუძველი.

სისხლის სამართლის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, როგორც ზემოთ აღინიშნა, წარმოადგენს მართლმსაჯულების განხორციელების „პროდუ-

¹⁰ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2014 წლის 3 თებერვლის განჩინება №ა-1231-1176-2013.

¹¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2012 წლის 24 მაისის განჩინება №ა-1408-ა-8-2012; ასეთივე მსჯელობაა განვითარებული საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2008 წლის 24 ნოემბრის განჩინება №ა-693-ა-14-08.

¹² ქუთაისის სააპელაციო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2015 წლის 20 თებერვლის №2ბ/125-14 განჩინება.

¹³ ქურდაძე შ., ზუნაშვილი ნ., საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო სამართალი, თბილისი, 2012, 731.

ქტს/საგანს“. შესაბამისად, კანონმდებლის მიზანიც სწორედ ის იყო, რომ სამოქალაქო საპროცესო სამართალში, ერთი მხრივ, მინიმუმამდე დასულიყო სისხლისსამართლებრივი საქმიანობის შედეგად მიღებული დადგენილებები, განჩინებები ა.შ. (აღნიშნულის ნათელი დადასტურებაა კანონმდებლის მიერ სსკ-ის 106-ე მუხლის „გ“ პუნქტის გაუქმება) და მეორე მხრივ, გარკვეული სახით ყოფილიყო ისეთი სისხლისსამართლებრივი „პროდუქტი“, რომელიც სამოქალაქო მართლმსაჯულების განხორციელებაში გარკვეულ ღირებულ და მნიშვნელოვან ფუნქციას შეასრულებდა. სწორედ ასეთ ფუნქციას ასრულებს სისხლის სამართლის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი – ერთადერთი საშუალება, რომლითაც შეიძლება მასში ასახული ფაქტობრივი გარემოებების საფუძველზე სამოქალაქო საქმის წარმოების განახლება ახლად აღმოჩენილი გარემოებების გამო. როგორც უკვე აღინიშნა, ეს გამართლებულია იმით, რომ განაჩენის გასაჩივრების უფლება პირს ყველა შემთხვევაში აქვს, შესაბამისად, მას შეუძლია უარყოს ის ფაქტები, რაც მასშია წარმოდგენილი, მაგრამ ის გასაჩივრების უფლებას მთელ რიგ პროცედურულ საკითხებთან დაკავშირებული მიზეზებით (მაგ., გამოძიებლის, პროკურორის დადგენილება და სხვ.) ვერ ახორციელებს. ამდენად, ცალსახაა, რომ კანონმდებლის მიზანი სამოქალაქო პროცესის გარკვეულ ჩარჩოებში მოქცევა და მისი, როგორც სრულიად განსხვავებული სამართლის, არსიდან სისხლის სამართლის ყოველგვარი ელემენტის (გარდა კანონიერ ძალაში შესული განაჩენისა) ამოღება იყო. ამგვარად, სამოქალაქო პროცესში დაინტერესებულ პირთა განცხადებები მტკიცებულებათა სიფაღის ან სამოქალაქო პროცესის მონაწილეთა დანაშაულებრივი ქმედების შესახებ, შეიძლება მხოლოდ სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემის საფუძველი იყოს. ამასთან, ეს არ არის სასამართლოს გადაწყვეტილების გადასინჯვის საფუძველი, ვიდრე აღნიშნული კანონიერ ძალაში შესული გამამტყუნებელი განაჩენით არ დადასტურდება.¹⁴

¹⁴ იქვე.

2. საქმის წარმოების განაზღვრა სასამართლო გადაწყვეტილებისა და ახლად აღმოჩენილი ფაქტობრივი გარემოებების საფუძველზე

2.1. საქმის წარმოების განაზღვრა სასამართლო ან სხვა ორგანოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილების გაუქმების საფუძველზე

სსკ-ის 423-ე მუხლის პირველი ნაწილის „დ“ ქვეპუნქტი საქმის წარმოების განაზღვრის კიდევ რამდენიმე საფუძველს ადგენს. კერძოდ, საქმის წარმოების განაზღვრა დასაშვებია, თუ სასამართლოს განაჩენი, გადაწყვეტილება, განჩინება ან სხვა ორგანოს დადგენილება, რომელიც ამ გადაწყვეტილებას საფუძვლად დაედო, გაუქმდა.

ზოგჯერ, მართლმსაჯულების აქტების ურთიერთსავალდებულოობის გამო დავის გადაწყვეტა სხვა საქმეზე გამოტანილ სასამართლო გადაწყვეტილებას ეფუძნება.¹⁵ სამოქალაქო საქმეში ხშირად მტკიცებულებების სახით წარდგენილია ისეთი მტკიცებულებები, რომლებიც სისხლის სამართლის საქმეშია მოცემული. მათ შორის ყველაზე მეტად მნიშვნელოვანი სასამართლოს განაჩენია, რომელიც სამოქალაქო სამართალწარმოებაში ზიანის ანაზღაურების სარჩელებში ხშირად გადამწყვეტ როლს ასრულებს.¹⁶ რაც შეეხება გადაწყვეტილებასა და განჩინებას, რომელიც 423-ე მუხლის პირველი ნაწილის „დ“ ქვეპუნქტშია მოცემული, აქ იგულისხმება როგორც სამოქალაქო და სისხლის სამართლის, ისე ადმინისტრაციულ საქმეებზე, მიღებული განჩინება და გადაწყვეტილება. აღნიშნულთან დაკავშირებით საგულისხმოა საქართველოს უზენაესი სასამართლოს განმარტება, რომელმაც სსკ-ის 423-ე მუხლის პირველი ნაწილის „დ“ ქვეპუნქტს ფართო ინტერპრეტაცია მისცა. კერძოდ, მისი განმარტებით, თბილისის საკრებულოს 2002 წლის 17 მარტის დადგენილება, რომელიც საფუძვლად დაედო თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2006 წლის 21 ივლისის კანონიერ ძალაში შესულ გადაწყვეტილებას, ძალადაკარგულად გამოცხადდა ამავე ორგანოს 2009 წლის 6 თებერვლის გად-

¹⁵ იქვე.

¹⁶ აღნიშნულის ნათელი დადასტურებაა საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის თავი XXXIV³, რომელიც ცალკეული დელიქტით მიყენებული ზიანის ანაზღაურების შესახებ სარჩელის განხილვის გამარტივებული წესს ადგენს. ამ თავში მოცემულია 309¹⁷-ე მუხლი, რომელიც სარჩელის დასაშვებობის ერთ-ერთ სავალდებულო წინაპირობას სასამართლო განაჩენის, როგორც მტკიცებულების არსებობას აღიარებს.

აწვევტილებით. აღნიშნული წარმოადგენს 423-ე მუხლის პირველი ნაწილის „დ“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებულ გარემოებას, თუმცა კონკრეტულ შემთხვევას ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსი აწესრიგებს, რომლის 61-ე მუხლის მე-7 ნაწილის თანახმად, ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის ძალადაკარგულად გამოცხადება არ იწვევს ძალადაკარგულად გამოცხადებამდე წარმოშობილი სამართლებრივი შედეგების გაუქმებას. აღნიშნული ნორმის ანალიზი ცხადყოფს, რომ მისი (ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის) ძალადაკარგულად გამოცხადება არ უკავშირდება ძალადაკარგულად გამოცხადებამდე წარმოშობილი სამართლებრივი შედეგების გაუქმებას, ანუ ის მოქმედებები, რაც ამ აქტის საფუძველზე განხორციელდა, მართლზომიერია. საკასაციო სასამართლო ეთანხმება სააპელაციო სასამართლოს იმ დასაბუთებას, რომ წარმოდგენილი მტკიცებულებების ერთობლივი შეფასებით, საქმის არსებითად განხილვის ყველა ეტაპზე განმცხადებელ მ.ხ-ას ჰქონდა შესაძლებლობა, თავადვე წარმოედგინა სადავო ბინის ღირებულების განმსაზღვრელი მტკიცებულება. ამ პროცესუალური უფლების გამოუყენებლობით კი, მ.ხ-ა პრაქტიკულად დაეთანხმა მოწინააღმდეგე მხარის მიერ საქმეზე წარდგენილ ბინის ღირებულების ოდენობის განმსაზღვრელ ღირებულებას. აქედან გამომდინარე, თბილისის საკრებულოს 2009 წლის 6 თებერვლის №2-6 გადაწყვეტილება, რომლითაც ძალადაკარგულად გამოცხადდა მისივე 2002 წლის 27 მარტის №2-1 გადაწყვეტილება, არ იძლევა იმის სამართლებრივ საფუძველს, რომ გაუქმდეს აღნიშნულ დადგენილებაზე დაყრდნობით შედგენილი დამოუკიდებელი აუდიტორის №463/5 დასკვნა და ამ დასკვნის საფუძველზე მიღებული თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2006 წლის 21 ივლისის გადაწყვეტილება.¹⁷

კიდევ ერთ საქმეში, მხარე სწორედ აღნიშნული ქვეპუნქტის საფუძველზე ითხოვდა საქმის წარმოების განახლებას. მხარის განმარტებით, სასამართლომ განსხვავებული შეფასება მისცა სამკვიდროს მიღების წესს, რომელიც, თავის მხრივ, ერთ-ერთ მტკიცებულებად და გარემოებად იყო წარდგენილი სხვა (მხარის მიერ ადრე წარმოებულ) დავაში. სასამართლოს განმარტებით, კანონიერ ძალაში შესული, როგორც 2012 წლის 11 მაისის გადაწყვეტილებით, ისე 2012 წლის 17 ივლისის გადაწყვეტილებით

¹⁷ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2012 წლის 17 აპრილის გადაწყვეტილება №ას-301-289-2012.

დადგენილია მემკვიდრეობის მიღების შესახებ ფაქტობრივი გარემოება. ერთ შემთხვევაში, სასამართლომ მიიჩნია, რომ ქონებაზე სამკვიდრო გაიხსნა სამოქალაქო კოდექსით დადგენილი ზოგადი წესით, ხოლო მეორე შემთხვევაში – კომლში სამკვიდროს განაწილების სპეციალური წესის შესაბამისად. ამდენად, მხარის მიერ ახლად აღმოჩენილად მიჩნეული გარემოება ემყარება სამკვიდროს მიღების თაობაზე სამართლებრივ შეფასებას. აღნიშნული კი გამორიცხავს განმცხადებლის მოთხოვნის დაკმაყოფილებას, რადგანაც სსკ-ის 423-ე მუხლის არცერთი დანაწესი ამგვარი საფუძველით საქმის წარმოების განახლების შესაძლებლობას არ ითვალისწინებს.¹⁸

სსკ-ის 423-ე მუხლში მოცემული ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა გამო საქმის წარმოების განახლების საფუძველი, როგორც ზემოთ აღინიშნა, ამომწურავია და არ შეიძლება იმდენად ფართოდ განიმარტოს, რომ ამით, ფაქტობრივად, სასამართლოს გადაწყვეტილების დროში მოქმედაბუნარიანობა ეჭვის ქვეშ დადგეს. ამასთან, ლიტერატურაში გამოთქმულია მოსაზრება, რომლის მიხედვითაც, საჭიროა გარკვეული ცვლილებების შეტანა და აღნიშნული მუხლის უფრო მეტად განვრცობა. კერძოდ, თუ საკონსტიტუციო სასამართლო ამა თუ იმ აქტს არაკონსტიტუციურად ცნობს, მხარეს უნდა ჰქონდეს შესაძლებლობა, საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების საფუძველზე, ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა გამო საქმის წარმოების განახლება მოითხოვოს.¹⁹ აღნიშნული პოზიციის ერთგვარი გამოძახილია, ერთი მხრივ, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოსა და მეორე მხრივ, უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილება, რომლითაც, ფაქტობრივად, საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების სამართლებრივი შინაარსი და მისი გავრცელების ფარგლები განიმარტა.²⁰

გასარკვევია, რამდენად შეიძლება საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება მოაზრებულ იქნეს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 423-ე

¹⁸ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2014 წლის 3 ოქტომბრის გადაწყვეტილება №ას-944-902-2013.

¹⁹ ქურდაძე შ., ხუნაშვილი ნ., საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო სამართალი, თბილისი, 2012, 732.

²⁰ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2014 წლის 29 იანვრის №1/1/543 გადაწყვეტილება; ასევე, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2014 წლის 25 მარტის გადაწყვეტილება №ას-495-471-2013.

მუხლის პირველი ნაწილის „დ“ ქვეპუნქტში.²¹ მითითებული მუხლის შინაარსიდან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება ვერ გახდება საქმის წარმოების განახლების საფუძველი.

2.2. იმავე სარჩელზე გამოტანილი სასამართლო გადაწყვეტილება

სსკ-ის 423-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ე“ ქვეპუნქტის მიხედვით, საქმის წარმოების განახლების ერთ-ერთი საფუძველია მხარის მიერ იმავე სარჩელის მიმართ სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილების წარდგენა. ზოგჯერ სასამართლო განხილვა ისე მიმდინარეობს, რომ ერთ-ერთმა მხარემ არც კი იცის აღნიშნულის თაობაზე. ეს შესაძლოა სხვადასხვა მიზეზის გამო (მათ შორის, სასამართლო უწყების ჩაუბარებლობა და სხვ.) მოხდეს. ასეთ შემთხვევაში მხარეს, რომელსაც სასამართლო უწყება კანონით დადგენილი წესით არ ჩაბარებია, შეუძლია სასამართლოს გადაწყვეტილება გაასაჩივროს. არსებობს ისეთი შემთხვევები, როდესაც მხარე მოგვიანებით აღმოაჩენს, რომ უკვე დამთავრებულ სასამართლო პროცესსა და სარჩელზე უფრო ადრე არსებობდა სხვა სასამართლო გადაწყვეტილება, რომელიც ამავე სარჩელს ეხებოდა. სწორედ ეს შემთხვევაა 423-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ე“ ქვეპუნქტში მოცემული.

პრაქტიკაში საკმაოდ რთულია იმის დადგენა, თუ ვინ უნდა ამტკიცოს გარემოება, რომ მის მიერ აღძრულ სარჩელზე სასამართლო გადაწყვეტილება ჯერ არ არსებობს. ეს უნდა იყოს მოსარჩელე, მოპასუხე თუ ზოგადად, სასამართლოა ვალდებული გადაამოწმოს, არსებობს თუ არა მხარეთა შორის იმავე დავის საგანსა და სარჩელზე სასამართლოს გადაწყვეტილება. ვინაიდან სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობა და ზოგადად, პროცესი, აგებულია შეჯიბრებითობისა და დისპოზიციურობის პრინციპზე, საგარაუდოდ, მაინც მოპასუხეა ვალდებული, წარადგინოს შედაკება და გადაწყვეტილება, თუ უკვე ასეთი არსებობს განხილვაში მეოფე სარჩელზე. იმ შემთხვევაში, თუ გადაწყვეტილება რეალურად არსებობს, მაგრამ აღნიშნულის თაობაზე მხარემ არ იცის, სწორედ ასეთ

²¹ შეად., ქურდაძე შ., ხუნაშვილი ნ., საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო სამართალი, თბილისი, 2012, 732.

შემთხვევაში შეიძლება სსკ-ის 423-ე მუხლის „ე“ ქვეპუნქტის საფუძველზე, მხარემ ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა გამო საქმის წარმოების განახლება მოითხოვოს.²²

ამდენად, მხარისთვის საქმის განხილვის პროცესში ობიექტურად შეუძლებელი უნდა იყოს იმის ცოდნა, რომ მიმდინარე საქმეზე უკვე არსებობს კანონიერ ძალაში შესული სასამართლოს გადაწყვეტილება, წინააღმდეგ შემთხვევაში, ის მოგვიანებით ახლად აღმოჩენილი გარემოების გამო საქმის წარმოების განახლებას (423-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ე“ ქვეპუნქტის საფუძველზე) ვეღარ მოითხოვს. კანონი სავალდებულოდ მიიჩნევს კანონიერ ძალაში შესულ გადაწყვეტილებას, თუმცა შეიძლება ისეც მოხდეს, რომ მხარემ ჯერ კიდევ კანონიერ ძალაში შეუვსელები სასამართლოს გადაწყვეტილება წარუდგინოს. ასეთ შემთხვევაში, საქმის წარმოების განახლება არ მოხდება იმ მარტივი მიზეზის გამო, რომ სსკ-ის 275-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ე“ ქვეპუნქტის საფუძველზე, სასამართლო სარჩელს განუხილველად დატოვებს.

2.3. ახლად აღმოჩენილი გარემოებები/ფაქტები

სსკ-ის 423-ე მუხლის მე-3 ნაწილის თანახმად, 423-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ე“-„ვ“ ქვეპუნქტებში²³ აღნიშნული საფუძველებით საქმის განახლება დასაშვებია, თუ მხარეს თავისი ბრალის გარეშე არ ჰქონდა შესაძლებლობა, საქმის განხილვისა და გადაწყვეტილების მიღების დროს წარმოედგინა კანონიერ ძალაში შესული და იმავე სარჩელზე გამოტანილი გადაწყვეტილება ან მიეთითებინა ახალ გარემოებებსა და მტკიცებულებებზე.

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს განმარტებით, საქმის წარმოების განახლება სსკ-ის 423-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ვ“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული საფუძველით დასაშვებია მხოლოდ მაშინ, თუ მხარეს

²² სსკ-ის 423-ე მუხლის მე-3 ნაწილი.

²³ 423-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ვ“ ქვეპუნქტის თანახმად, საქმის წარმოების განახლება დასაშვებია, თუ მხარისათვის ცნობილი გახდა ისეთი გარემოებები და მტკიცებულებები, რომლებიც, ადრე რომ ყოფილიყო წარდგენილი სასამართლოში საქმის განხილვის დროს, გამოიწვევდა მისთვის ხელსაყრელი გადაწყვეტილების გამოტანას.

თავისი ბრალის გარეშე არ ჰქონდა შესაძლებლობა, საქმის განხილვისა და გადაწყვეტილების მიღების დროს წარმოდგენა კანონიერ ძალაში შესული და იმავე სარჩელზე გამოტანილი გადაწყვეტილება ან მიეთითებინა ახალ გარემოებებსა და მტკიცებულებებზე. ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა გამო საქმის წარმოების განახლების საფუძვლად კანონმდებელი მიიჩნევს მხარის მიერ ახალი გარემოებისა და მტკიცებულების, ანუ საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე ისეთი ფაქტის (ფაქტობრივი ვითარების) და ისეთი მტკიცებულების შეტყობას, რომელიც საქმის არსებითად განხილვის ეტაპზე არსებობდა, ობიექტურად იყო უცნობი და საშუალო წინდახედულობის ფარგლებში მათი შეტყობა მხარისათვის შეუძლებელი იქნებოდა. ამგვარ მტკიცებულებად ვერ იქნება მიჩნეული განმცხადებლის მიერ წარდგენილი მტკიცებულებები, ვინაიდან საქმის არსებითი განხილვის დროს მხარე უთითებდა გარემოებებზე, რომელთა დადასტურებაც ამ მტკიცებულებით სურს და იმ ეტაპზე წარდგენილი მტკიცებულებებით ვერ დაადასტურა მათი ნამდვილობა.²⁴ პრაქტიკაში იყო შემთხვევა, როდესაც პირი ითხოვდა საქმის წარმოების განახლებას იმ საფუძვლით, რომ საკასაციო საჩივრის სასამართლოში კანონით დადგენილი ვადის დარღვევით წარდგენა გამოიწვია იმ გარემოებამ, რომ მოსამართლის თანაშემწემ, მიუხედავად მის მიმართ არაერთგზის პირადი თუ სატელეფონო მოთხოვნისა, გადაწყვეტილების ასლი მხარეს (გასაჩივრების უფლების მქონე მხარეს) დროულად არ ჩააბარა. საკასაციო სასამართლომ განმცხადებლის მითითებული მსჯელობა არ გაიზიარა და აღნიშნა, რომ განმცხადებლის მიერ გაუქმების საფუძვლად წარმოდგენილი არგუმენტი, ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა გამო საქმის წარმოების განახლების კანონით დადგენილ წინაპირობებს არ პასუხობდა²⁵

მნიშვნელოვანია, განისაზღვროს მტკიცების ტვირთის საკითხიც. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს განმარტებით, განმცხადებელი, რომელიც მოითხოვს საქმის წარმოების განახლებას, ვალდებულია, ამტკიცოს და სარწმუნოდ დაადასტუროს როგორც მტკიცებულების სათანადოობა, ისე მისი არაბრალეულობა ამ მტკიცებულების მანამდე მოპოვების შეუ-

²⁴ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2014 წლის 8 ოქტომბრის გადაწყვეტილება №ას-1080-1031-2013.

²⁵ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2013 წლის 12 დეკემბრის გადაწყვეტილება №ას-3186-ა-11-2013.

ძლებელობის თაობაზე.²⁶ ამგვარად, საქმის წარმოების განახლებაზე განცხადება, ერთი მხრივ, კანონმდებლობით დადგენილ სამართლებრივ საფუძვლებსა და მეორე მხრივ, მხარის აქტიურობაზეა დაფუძნებული.

დასკვნა

წარმოდგენილი მსჯელობიდან გამომდინარე, რამდენიმე მნიშვნელოვანი საკითხის გამოყოფაა შესაძლებელი. უპირველეს ყოვლისა, უნდა აღინიშნოს, რომ უკვე დამთავრებული, შესაბამისად, კანონიერ ძალაში შესული სასამართლოს გადაწყვეტილების გაუქმება და საქმის წარმოების განახლება შესაძლებელია მხოლოდ კანონით მკაცრად განსაზღვრულ შემთხვევებში.

სასამართლო პრაქტიკის განვითარებისა და ერთგვაროვნებისათვის საჭიროა, რომ ქვედა ინსტანციის სასამართლოებმა გაითვალისწინონ ზემდგომი, განსაკუთრებით კი უზენაესი სასამართლოს მიერ დადგენილი სამოსამართლო სამართალი. ამ პროცესში აუცილებელია, ქვემდგომმა სასამართლოებმა ერთმანეთისაგან მკვეთრად გამიჯნონ სისხლის სამართლის საქმეზე მოპოვებული ის მტკიცებულებები, რომლებიც სამოქალაქო სამართალწარმოებაში სამოქალაქო საქმის მიმართ არის რელევანტური. ამ თვალსაზრისით, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია სხვადასხვა სახელმწიფო ორგანოს მიერ მიღებული სამართლებრივი აქტების როლი სამოქალაქო საქმეზე, საქმის წარმოების განახლების პროცესში.

კანონი სისხლის სამართლის საქმეზე მიღებულ პროცედურულ გადაწყვეტილებებს საქმის წარმოების განახლების საფუძვლად აღარ აღიარებს. საქმის განახლება კი მხოლოდ სისხლის სამართლის საქმეზე სასამართლოს მიერ გამოტანილი განაჩენის საფუძველზეა შესაძლებელი. ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, შეიძლება ითქვას, რომ საქმის წარმოების განახლება გარკვეული სფეროებში ხასიათდება და სასამართლოს მხრიდან ფრთხილ დამოკიდებულებას ითხოვს. იმის გათვალისწინებით, რომ სამოქალაქო და სისხლის სამართლის პრინციპები

²⁶ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2014 წლის 9 იანვრის განჩინება №ას-1093-1041-2013; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2013 წლის 3 ივნისის განჩინება №ას-273-260-2013.

ერთმანეთისგან რადიკალურად განსხვავდება, კანონმდებლის მიერ ზემოაღნიშნული საკანონმდებლო ცვლილების განხორციელება გამართლებულად უნდა ჩაითვალოს. ახლად აღმოჩენილი გარემოება მხოლოდ სასამართლოს გადაწყვეტილებით ან განაჩენით უნდა მტკიცდებოდეს. ამასთან, საქმის წარმოების განახლება უპირატესად მხარის დარღვეული უფლებების დაცვის მყარი და ეფექტური საშუალება უნდა იყოს.